

Sygn. akt III AUa 43/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Antonina Grymel (spr.)
Sędziowie	SSA Marek Procek SSA Lena Jachimowska
Protokolant	Ewa Bury

po rozpoznaniu w dniu 9 października 2012r. w Katowicach

sprawy z odwołania M. B.(M. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

przy udziale zainteresowanej (...) S.A. w T.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia

na skutek apelacji odwołującej M. B.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach

z dnia 5 października 2011r. sygn. akt X U 1273/10

oddala apelację.

/-/SSA M.Procek/-/SSA A.Grymel/-/SSA L.Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 43/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 26 marca 2010r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.stwierdził, że w okresie od dnia 1 lipca 2003r. do dnia 6 maja 2005r. M. B. nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu z tytułu umowy zlecenia zawartej z płatnikiem składek (...)

S.A.podnosząc, iż zamiar z jakim zawarto przedmiotową umowę oraz sposób jej wykonywania prowadzi do skutku polegającego na obejściu art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co powoduje, iż w oparciu o art. 58 § 1 kc umowa jest nieważna.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. B. domagała się jej uchylenia w całości i przyznania kosztów w wysokości poczwórnej minimalnej stawki opłat za czynności radców prawnych wskazując, iż organ rentowy nie udowodnił, iż celem zawarcia umowy zlecenia była jedynie możliwość wyboru tytułu ubezpieczenia. Nie wykazał także, iż zleceniodawca nie interesował się sposobem i wynikami wykonywania zlecenia. Podała, iż faktycznie wykonywała czynności podejmowane w celu realizacji przedmiotu umowy zlecenia, zaś obowiązujące przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych dopuszczały wybór umowy zlecenia jako tytułu do ubezpieczeń społecznych niezależnie od podstawy wymiaru składki.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania powołując się na okoliczności przytoczone w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 5 października 2011r. oddalił odwołanie.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy poprzedził ustaleniem, iż M. B. w okresie od 1 lipca 2003r. do 6 maja 2005r. została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych przez płatnika (...) S. A.z tytułu umowy zlecenia, który z tego tytułu wykazał podstawę wymiaru składek: sierpień 2003r. - 0 zł, wrzesień 2003r. - sierpień 2004r. - 26 zł, wrzesień 2004r. - maj 2005r. - 0 zł.

Zgodnie z przedmiotową umową (...) S.A. w T. zleciła ubezpieczonej wykonywanie prac polegających na informowaniu potencjalnych klientów o oferowanych przez nią usługach i produktach, za wykonanie których przewidziano wynagrodzenie w wysokości brutto 26 zł miesięcznie.

Sąd I instancji podał także, iż odwołująca od 1998r. była zgłoszona do ubezpieczeń z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie sprzedaży rolet i żaluzji. Z powyższego tytułu w okresie zawartej umowy zlecenia dokonała zgłoszenia jedynie do ubezpieczenia zdrowotnego.

Sąd ustalił również, iż o możliwości zawarcia omawianej umowy ubezpieczona dowiedziała się od przedstawicielki (...) S.A.M. B. która zaproponowała jej wykupienie umowy na życie oraz zainwestowanie w nieruchomości. Za dodatkową opłatą odwołująca umieszczała w bazie danych (...) S.A.informacje odnośnie reklamy swojej działalności. Umowa zlecenia była dla niej powiązana z możliwością inwestowania w nieruchomości, z czego skorzystała, wpłacając co miesiąc kwoty po 50 euro.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika nadto, iż (...) S.A. w T. powstała w 2001r. i zajmowała się doradztwem gospodarczym i finansowym małym i średnim firmom. Prowadziła portal internetowy pełniący funkcję wymiany informacji gospodarczej, z której korzystały małe i średnie firmy uzyskując w ten sposób możliwość współpracy między sobą oraz z innymi podmiotami gospodarczymi. Na podstawie umowy o pracę spółka zatrudniała około 30 osób. Na podstawie umów cywilnoprawnych - zlecenia i o pracę nakładczą - zatrudniała w okresie swej działalności około 2 tysięcy osób, które miały zajmować się jej reklamowaniem.

Osoby współpracujące z zainteresowaną na podstawie umów cywilnoprawnych uzyskiwały korzyść w postaci możliwości wymiany informacji między sobą, reklamowania swojej działalności, i przystąpienia do grupowego ubezpieczenia w (...), a następnie w N.. Osoby te miały możliwość korzystania z porad prawnych i specjalisty do spraw rachunkowości. Przedsiębiorcy współpracujący z zainteresowaną na podstawie umów zlecenia i umów o pracę nakładczą ponosili odpowiedzialność za umieszczenie ich danych w bazie informacji

w wysokości początkowo 40 zł, a następnie 200 zł miesięcznie, przy czym zawarcie umowy zlecenia nie było uwarunkowane koniecznością uiszczania abonamentu za reklamowanie, w tym umieszczenie w bazie danych. Część współpracujących z (...) S.A. przedsiębiorców inwestowało w nieruchomości na terenie Niemiec.

W oparciu o powyższy stan faktyczny Sąd I instancji uznał, iż odwołanie nie podlega uwzględnieniu.

Przypomniał, iż po myśli art. 68 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009r. nr 205, poz. 1585 ze zm.) do zakresu działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy, między innymi realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych, a w szczególności stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych.

W ramach uprawnień ustawowych przewidzianych w powołanym przepisie Zakład ten ma zatem prawo stwierdzać obowiązek ubezpieczenia, a co za tym idzie - ustalać istnienie i brak takiego obowiązku, co oznacza, iż organ rentowy jest uprawniony również do badania, czy określona umowa, stanowiąca tytuł do ubezpieczenia społecznego, była faktycznie wykonywana na warunkach w niej wymienionych oraz czy nie została zawarta w celu obejścia prawa (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 15 marca 2005r., III AUa 1435/04).

Zawarcie umowy w celu obejścia prawa, tj. np. w celu obejścia przepisów o podleganiu ubezpieczeniom społecznym osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, nie może rodzić skutków prawnych i stanowić podstawy do uznania, że osoba, która zawarła taką umowę podlega ubezpieczeniu społecznemu z tego tytułu (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 czerwca 2004r., III AUa 485/03, OSA 2005, z. 5, poz. 14).

W rozpoznawanej sprawie, w spornym okresie zleceniobiorca tytułem zawartej umowy zlecenia otrzymywała wynagrodzenie od 0 zł do 26 zł, przy czym wynagrodzenie w kwocie 26 zł otrzymywała jedynie w okresie od września 2003r. do sierpnia 2004r., zaś za okres sierpnia 2003r. oraz od września 2004r. do maja 2005r. wynagrodzenia nie otrzymywała.

Wobec powyższego, zdaniem Sądu I instancji, organ rentowy zasadnie przyjął, iż umowa zlecenia zawarta między ubezpieczoną a zainteresowaną (...) S.A. nie może rodzić skutków w postaci zastosowania przepisów o podleganiu jednocześnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu przez osoby prowadzące jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą, z tą różnicą, iż umowa ta, w ocenie Sądu, została zawarta dla pozorów, za czym przemawia fakt,

iż umowa była realizowana w wąskim zakresie. Jej zawarcie i wykonywanie w symbolicznym wymiarze miało na celu wywołanie mylnego przekonania osób trzecich (organu rentowego), jakoby strony zawarły i realizowały ważną umowę zlecenia, z tytułu której ubezpieczona wywodziła korzystne dla niej skutki w sferze ubezpieczeń społecznych.

Powyższe przemawiało zatem za uznaniem, że strony umowy zlecenia już w chwili zawierania umowy miały pełną świadomość, że będzie ona realizowana jedynie symbolicznie, co w ocenie Sądu Okręgowego uzasadnia stwierdzenie,

iż umowa ta została przez nie zawarta dla pozorów. Zgodnie tymczasem z art. 83 § 1 kc oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozorów jest nieważne.

Jednocześnie Sąd I instancji zauważył, iż podstawa ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzonej przez odwołującą równoległe działalności gospodarczej stanowiła wyższą kwotę aniżeli podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia. Skutkiem zaś wyboru przez nią jako tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym umowy zlecenia, składki na ubezpieczenia społeczne ulegały znacznemu zmniejszeniu. Wypłacane przez płatnika za sporne okresy kwoty mające stanowić wynagrodzenie z tytułu wykonywania umowy zlecenia obiektywnie nie mogły zostać uznane za istotnie poprawiające sytuację materialną ubezpieczonej. Trudno też było, w ocenie Sądu Okręgowego,

uznać aby wybór ubezpieczenia od kwot wynikających z umowy zlecenia był dokonywany celem zapewnienia sobie stosownych świadczeń ubezpieczeniowych. Celem działalności zainteresowanej Spółki było pozyskanie klientów dla towarzystw ubezpieczeniowych, którym proponowano zawarcie umowy zlecenia i umów o pracę nakładczą umożliwiającą obniżenie wysokości obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne. W skali działalności spółki powyższe działanie mogło przynieść znaczące korzyści finansowe.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, iż zawarcie omawianej umowy zlecenia nie miało na celu wykonania jej postanowień lecz zmierzało jedynie do umożliwienia zleceniobiorcy wyboru tej umowy jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, opłacania składki na ubezpieczenie w znacząco niższej wysokości niż należna z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, zaś zainteresowanej umożliwiała uzyskiwanie zysku związanego z zawieraniem przez wykonawców umowami ubezpieczenia i wpłatami dokonywanymi tytułem inwestowania w nieruchomości, co oznacza, iż umowa zlecenia została zawarta dla pozorów, skutkującym jej nieważnością, w związku z czym odwołująca nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie przedmiotowej umowy.

W konsekwencji uznając, iż zaskarżona decyzja odpowiada tak stanowi faktycznemu, jak i prawu, Sąd z mocy art. 477¹⁴ § 1 kpc orzekł o oddaleniu odwołania.

Apelację od przedstawionego orzeczenia wywiodła ubezpieczona, zaskarżając wyrok w całości.

Powołując się na zarzut:

1) naruszenia art. 83 § 1 kc poprzez przyjęcie, że umowa zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. łącząca ją z zainteresowaną (...) S.A. została zawarta dla pozorów,

2) naruszenia art. 233 § 1 kpc w związku z art. 316 § 1 kpc, poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego, skutkiem nieuwzględnienia okoliczności wynikających z pisma zainteresowanej z dnia 6 maja 2005r. oraz certyfikatu nr (...) - (...) potwierdzającego jej udział w spółce (...) z siedzibą w A. w charakterze jej wspólnika i dokonanie ustaleń sprzecznie z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym, a przez to przyjęcie, iż strony umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. nie były zainteresowane jej wykonywaniem, a wynagrodzenie z tytułu całości stosunków umownych łączących ją z zainteresowanym nie jest wynagrodzeniem poprawiającym jej sytuację materialną,

3) naruszenia art. 353¹ kc w związku z § 3 umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. poprzez przyjęcie, że ustalenie przez strony stosunku umownego, w warunkach istnienia zasady swobody zawierania umów, wynagrodzenie z tytułu umowy zlecenia w kwocie 26 zł miesięcznie jest wynagrodzeniem zbyt niskim, nie poprawiającym jej sytuacji materialnej, a w konsekwencji sugerującym pozorność stosunku umownego oraz poprzez pominięcie okoliczności adekwatności ustalonego w umowie wynagrodzenia do charakteru i zakresu wykonywanych przez nią czynności w ramach umowy zlecenia niezależnie od innych korzyści majątkowych wynikających z całości stosunków umownych łączących strony przedmiotowej umowy,

4) naruszenia art. 65 kc w związku z art. 60 kc poprzez niedokonanie przez Sąd Okręgowy wykładni oświadczeń woli zainteresowanej o wypowiedzeniu umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r., w zakresie okoliczności istnienia innego stosunku umownego łączącego ją z (...) S.A., którego niewykonywanie było bezpośrednią przyczyną złożonego przez zainteresowaną oświadczenia o wypowiedzeniu umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r.,

5) naruszenia art. 6 kc oraz art. 232 kpc w związku z art. 316 kpc poprzez przyjęcie przez Sąd Okręgowy za prawdziwe twierdzenie organu o pozorności umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r., nie poparte przez organ materiałem dowodowym, w sytuacji spoczywającego na organie ciężaru dowodu wykazania tej okoliczności,

6) naruszenia art. 328 § 2 kpc skutkiem braku wskazania przez Sąd Okręgowy dowodów, na których opierał się przy ustalaniu stanu faktycznego i braku wskazania przyczyn, którymi kierował się przy ocenie wiarygodności materiału dowodowego oraz które z dowodów przedstawionych przez strony uznał za wiarygodne, a którym takiego waloru odmówił,

skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie jej odwołania, względnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości podwójnej minimalnej stawki opłat za czynności radców prawnych.

W uzasadnieniu podniosła, iż Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę treści pisma zainteresowanej z dnia 6 maja 2005r., z którego wynika, iż umowa zlecenia została wypowiedziana z uwagi na niewykonywanie przez nią innej łączącej strony umowy. Uzależnienie istnienia umowy zlecenia od istnienia innej umowy łączącej strony nie może prowadzić do twierdzenia, że umowa zlecenia została zawarta jedynie dla celów wyboru tej umowy jako tytułu ubezpieczenia społecznego, ponieważ

w interesie obu stron było jej wykonywanie z uwagi na łączący strony dodatkowy stosunek umowny związany z jej uczestnictwem w spółce prawa a.G. A. i związanymi z tym obustronnymi korzyściami. Gdyby okoliczność niewykonywania umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. była dla stron obojętna, wówczas zainteresowana nie wypowiedziałaby tej umowy, pozwalając na dalsze jej trwanie w obrocie prawnym. Sąd Okręgowy nie zbadał zatem całości stosunków umownych łączących strony i nie wyciągnął prawidłowych wniosków dla oceny znaczenia badanej umowy w kontekście całokształtu jej stosunków umownych

z (...) S.A. oraz G. A..

Wskazała także, iż strony ukształtowały stosunek umowny w warunkach swobody umów, wedle swojego uznania, w sposób prawnie dozwolony. Elementem treści stosunku prawnego, niezbędnego z punktu widzenia umowy zlecenia jest wynagrodzenie za wykonanie przedmiotu zlecenia, które strony ustaliły w kwocie

26 zł miesięcznie. Mając na uwadze przedmiot umowy zlecenia, którym było informowanie przez nią o usługach zainteresowanej, ustalone w umowie z dnia

1 lipca 2003r. wynagrodzenie było subiektywnie wynagrodzeniem adekwatnym do przedmiotu zlecenia, w aspekcie charakteru tego zlecenia i sposobu jego wykonywania i całokształtu stosunków umownych stron. Informowanie przez nią

o usługach (...) S.A. odbywało się poprzez wykonywaną działalność gospodarczą, tzn. usługi (...) S.A. były prezentowane osobom - jej klientom - przebywającym w lokalu jej przedsiębiorstwa, w związku z prowadzoną przez nią działalnością gospodarczą. W związku z tym, jej czynności, będące przedmiotem spornej umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. były wykonywane przy okazji jej własnej działalności, nie wymagały zatem odrębnego zaangażowania organizacyjnego Ubezpieczonej w wykonywanie przedmiotu zlecenia i nie powodowały dodatkowych kosztów finansowych związanych z tym czynnościami. Nie było zatem potrzeb, aby wynagrodzenie określić w umowie w kwocie wyższej niż zostało to zapisane, zwłaszcza z uwagi na, opisany w punkcie 1., dodatkowy stosunek umowny łączący ją i zainteresowaną, na podstawie którego czerpała dodatkowe korzyści z uczestnictwa w spółce prawa a.G. A.

Skarżąca zarzuciła nadto, iż przyjęcie przez Sąd Okręgowy ustaleń poczynionych przez organ rentowy w zakresie ustalenia pozorności umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r., bez przeprowadzenia analizy treści stosunków umownych stron i przyjęcie a priori pozorności tej umowy nie ma podstawy w okolicznościach faktycznych sprawy, tym bardziej, iż także organ nie poparł swojego twierdzenia

o pozorności umowy żadnym materiałem dowodowym, pomimo wyraźnego stwierdzenia, że - rzekomo: "udowodniono, że cel zawartej umowy sprzeciwia się właściwości tego stosunku prawnego." W następstwie, analogiczne procesowanie Sądu Okręgowego bez samodzielnego przeprowadzenia postępowania dowodowego z

uwzględnieniem zasady rozkładu ciężaru dowodu, prowadzi do nierozpoznania podstawy faktycznej orzeczenia na etapie postępowania przed samym organem, jak i w postępowaniu przed Sądem I instancji, mimo że postępowanie sądowe jest postępowaniem kontrolnym wobec decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Przeprowadzenie przez Sąd Okręgowy wykładni umowy zlecenia z dnia 1 lipca 2003r. nastąpiło z pominięciem treści stosunku prawnego skorelowanego z tą umową, od którego zależało istnienie przedmiotowej umowy zlecenia, na co wyraźnie wskazuje treść kierowanego do niej pisma zainteresowanej z dnia 6 maja 2005r., w którym jako przyczynę wypowiedzenia umowy zlecenia wskazano zaprzestanie wnoszenia opłat za produkt (...) S.A., tj. inwestowania w nieruchomości jako współnik cichy G. A.. Z treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika, w jakim zakresie Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe w odniesieniu do powyższego pisma oraz dokumentu certyfikatu uczestnictwa nr (...) - (...) potwierdzającego jej udział w spółce G. A. w charakterze współnika tej spółki. W szczególności, nie jest możliwe stwierdzenie w jakim zakresie i dlaczego Sąd Okręgowy uznał te dokumenty za niewiarygodne. Samo uznanie materiału dowodowego za niewiarygodny jedynie domniemywa, gdyż także co do samego faktu odmówienia wiarygodności tym dowodom Sąd Okręgowy się nie wypowiedział, czym naruszył art. 328 § 2 kpc.

Powyższe zarzuty odnoszą się także do dowodów z zeznań świadków R. K., P. W. oraz T. G., co oznacza, iż treść uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia uniemożliwia dokonanie oceny pełnego toku wywołu przeprowadzonego przez Sąd, w szczególności w odniesieniu do dowodów, na których Sąd oparł swoje rozstrzygnięcie, skoro Sąd ograniczył się do ogólnikowych stwierdzeń, których podstawy nie są jej znane, a część zebranego materiału pominał.

Odwołująca przyznała również, iż znana jest jej okoliczność, iż w Sądzie Okręgowym w Katowicach toczą się inne postępowania w sprawach związanych z umowami zlecenia i umowami o pracę nakładczą, których stroną jest (...) S.A. oraz, że Sąd ten przyjął linię orzeczniczą, której wyrazem jest wyrok w niniejszej sprawie. Jednakże powyższe nie uchyła obowiązku Sądu Okręgowego, określonego przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, pełnego rozpoznania jej indywidualnej sprawy, jako pełnoprawnego podmiotu tego konkretnego postępowania sądowego, zgodnie z zasadami procesu w sprawie cywilnej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującej, jako całkowicie bezzasadna, nie zasłużyła na uwzględnienie.

Wbrew zarzutom skarżącej, Sąd Okręgowy prawidłowo orzekł w istocie sporu, nie naruszając przepisów prawa materialnego i procesowego. Konstatacja tego Sądu, iż zawarta pomiędzy nią a zainteresowaną umowa zlecenia, a właściwie umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z art. 750 kc, stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, w okresie jej wykonywania, nie stanowiła tytułu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, jest w pełni uprawniona wynikiem postępowania dowodowego, który w ocenie Sądu Apelacyjnego prowadzi do nie budzącego wątpliwości wniosku, iż przedmiotowa umowa została zawarta i była wykonywana w celu obejścia prawa, mając służyć wyeliminowaniu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Stosownie do treści art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009r. nr 205, poz. 1585 ze zm.) obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym podlegają osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące. Po myśli pkt 4 tego samego przepisu przedmiotowym ubezpieczeniom podlegają także osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz osoby

z nimi współpracujące.

Natomiast istota umowy o świadczenie usług, w oparciu o normę art. 750 w zw. z art. 734 i 735 kc, polega na tym, iż przyjmujący zlecenie (zleceniobiorca) zobowiązuje się do wykonania za wynagrodzeniem określonej czynności faktycznej dla dającego zlecenie (zleceniodawca).

Tak więc, celem tej umowy, czyli jej społeczno-gospodarczym przeznaczeniem (określanym tradycyjnie w nauce prawa terminem *causa*), jest świadczenie usług (pracy) na rzecz zleceniodawcy za wynagrodzeniem.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zasada kausalności stanowi skuteczny środek kontroli w zakresie prawidłowości dokonywania czynności prawnych, pozwalających na wybór tytułu ubezpieczenia.

Do umowy o świadczenie usług - co oczywiste - mają zastosowanie wprost przepisy zarówno art. 58 kc, jak i 83 kc.

Zgodnie z normą art. 58 kc, jakakolwiek czynność prawna: nie może być sprzeczna z ustawą, nie może mieć na celu obejścia ustawy, jak również nie może być sprzeczna z zasadami współzycia społecznego. W razie naruszenia tych zakazów czynność jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inne (łagodniejsze) konsekwencje.

Czynność prawna - w tym przypadku umowa - jest sprzeczna z ustawą w sytuacji, gdy nie została zawarta i nie jest realizowana zgodnie ze swym społeczno-gospodarczym przeznaczeniem.

W przedmiotowej sprawie analizowana umowa o świadczenie usług nie została zawarta i nie była przez strony realizowana zgodnie z opisanym wyżej społeczno gospodarczym przeznaczeniem. Mimo bowiem, iż tego formalnie nie uzewnętrznilo, to celem tej umowy nie było wykonywanie pracy za wynagrodzeniem, lecz skorzystanie z możliwości obniżenia obowiązku składkowego towarzyszącego prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej.

Zatem, przedstawiona wyżej umowa o świadczenie usług (zlecenia) była nieważna i nie stanowiła tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym na zasadzie art. 6 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 9 ust. 2 cytowanej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Ponadto, przy ocenie tej umowy należy mieć na względzie, że została ona zawarta tylko w celu obejścia przepisów ubezpieczeniowych i wyboru tytułu ubezpieczenia, w którym podstawa wymiaru składek jest znacznie niższa (por. ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz pod red. B. Gudowskiej i J. Strusińskiej - Żukowskiej, C.H. BECK, W-wa 2011, str.257). Czynność prawna mająca na celu obejście ustawy zawiera jedynie pozór zgodności z ustawą. Chodzi tu o indywidualny, uzgodniony cel czynności prawnej (z reguły umowy), znany obu stronom tej czynności (por. Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. II, s. 228; M. Safjan (w:) Kodeks cywilny..., red. K. Pietrzykowski, 1.1, 2005, s. 257; R. Trzaskowski, Granice swobody..., s. 248; M. Gutowski, Nieważność..., s. 224). Przez cel należy rozumieć przyszły stan, którego osiągnięciu służy czynność prawna. Czynność prawna mająca na celu obejście ustawy zawiera treść, która z punktu widzenia formalnego (pozornie) nie sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości

(w znaczeniu materialnym) zmierza do zrealizowania celu, którego osiągnięcie jest przez nią zakazane. Chodzi tu zatem o wywołanie skutku sprzecznego z prawem (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 listopada 2004r., I PK 42/04, OSNP 2005, nr 14, poz. 209; z dnia 25 stycznia 2005r., II UK 141/04, OSNP 2005, nr 15, poz. 235 oraz z dnia 29 marca 2006r., II PK 163/05, OSNP 2007, nr 5-6, poz. 71). Wobec powyższego przyjąć należy, iż zawarcie przedmiotowej umowy nazwanej "umową zlecenia" stanowiło obejście prawa, gdyż miało służyć wyeliminowaniu obowiązku składkowego, towarzyszącego prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej, a wynikającego z dozwolonej prawem zmiany tytułu ubezpieczenia społecznego, jaką ustawodawca przewidział w art. 9 ust. 2 cytowanej ustawy m. in. dla osób prowadzących działalność pozarolniczą i jednocześnie wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług). Jednakże, nie każda umowa stanowi tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym, lecz jedynie ważna umowa o pracę czy umowa cywilnoprawna.

Wedle ust. 2a powołanego wyżej przepisu, dodanego przez art. 2 pkt 1a ustawy z dnia 1 lipca 2005r. (Dz. U. nr 169, poz. 1412) o zmianie ustawy

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy

o systemie ubezpieczeń społecznych - od dnia 1 listopada 2005r. osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 - prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność,

o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 - podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności, jeżeli z tytułu wykonywania umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność. Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z tytułu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4.

O ile zatem, przed dniem 1 listopada 2005r. ustawodawca nie uzależniał uznania umowy zlecenia (o świadczenie usług) za tytuł obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, osób prowadzących działalność pozarolniczą od wysokości przychodu osiąganego z wykonywania tejże umowy cywilnoprawnej, jednakże - na co wskazano wyżej - koniecznym wymogiem dla wywołania skutków

w prawie ubezpieczeń społecznych jest ważność umowy mającej stanowić tytuł podlegania omawianym ubezpieczeniom, tu - umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym mają zastosowanie przepisy o zleceniu.

Jakkolwiek, odmiennie niż przyjął Sąd I instancji, wykonywanie spornej umowy, wyklucza możliwość przypisania tejże umowie pozorności, wyniki przeprowadzonego postępowania dowodowego uzasadniają tezę, iż jako dotknięta wadą nieważności skutek obejścia prawa, umowa owa nie może wyrzucić zamierzonych przez jej strony skutków w sferze ubezpieczeń społecznych, za czym przemawia w szczególności fakt, iż z tytułu omawianej umowy płatnik wykazał jako podstawę wymiaru składek kwotę 26 zł miesięcznie.

Zauważyć przy tym należy, iż w okresie sierpnia 2003r. oraz od września 2004r. do maja 2005r. podstawa składek stanowiła 0 zł, co oznacza, iż w tym okresie przedmiotowa umowa nie była wykonywana. Tym bardziej, iż nawet wykonywanie umowy z dnia 1 lipca 2003r. nie przesądza, iż umowa ta korzysta z doniosłości prawnej w sferze ubezpieczeń społecznych.

Skarżąca z tytułu umowy o świadczenie usług, opłacając składki na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe od tak niskiej podstawy wymiaru - wynoszącej maksymalnie 26 zł miesięcznie, nie może bowiem wymagać uzyskania pełnej ochrony prawa ubezpieczeń społecznych od przychodu

z przedmiotowej umowy, przy opłacaniu przez płatnika i odwołującą składek na te ubezpieczenia w kwotach po kilka złotych miesięcznie. Nadto - jak trafnie przyjął Sąd Najwyższy, którego argumentacja prawna wyrażona w uzasadnieniu wyroku z dnia

9 stycznia 2008r. (III UK 75/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 53) jest w pełni aktualna także w rozpatrywanej sprawie - roszczenie o stwierdzenie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom z tytułu umowy o świadczenie usług w objętym sporem okresie, narusza wszelkie nazwane normatywne i nienazwane zasady współzycia społecznego, w tym: zasadę równego traktowania wszystkich ubezpieczonych, zasadę solidaryzmu ubezpieczeń społecznych, zasadę ochrony interesów i niepokrzywdzenia innych ubezpieczonych, zasadę nieuprawnionego nieuszczipiania środków funduszu ubezpieczeń społecznych oraz wszelkie elementarne zasady uczciwego obrotu prawnego, zmierzając do objęcia nieuprawnionym tytułem ubezpieczenia społecznego, wobec czego słusznym jest również stwierdzenie, iż przedmiotowa umowa, naruszająca powyższe zasady współzycia społecznego jest nieważna także z mocy art. 58 § 2 kc.

Nadto wypada również podnieść, iż wprawdzie w polskim systemie prawnym obowiązuje swoboda umów, to jednak podkreślenia wymaga, iż wyrażona

w art. 353¹ kc charakteryzująca prawo zobowiązaniowe zasada wolności umów doznaje ograniczeń w zakresie treści i celu umowy ze względu na właściwość (naturę) stosunku prawnego, ustawę oraz zasady współżycia społecznego, z którymi nie mogą one pozostawać w sprzeczności. Ze względu na te ograniczenia, niedopuszczalne jest takie ukształtowanie przez strony treści stosunku zobowiązaniowego lub jego celu, które prowadziłyby do naruszenia przepisów

o charakterze iuris cogentis. Podstawę oceny czy strony przy kształtowaniu treści stosunku zobowiązaniowego nie przekroczyły dozwolonej swobody umów, co do kwestii regulowanych dyspozytywnie, stanowi przepis art. 353¹ kc, mający charakter ogólnej normy kompetencyjnej. Ocena, czy ustalenie treści stosunku zobowiązaniowego lub jego celu jest dopuszczalne w odniesieniu do zagadnień, które ustawa normuje w sposób imperatywny, musi opierać się na konkretnych przepisach ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2001r., IV CKN 244/00, OSNC 2001, nr 9, poz. 138) lub przepisach wykonawczych do ustawy.

W okolicznościach faktycznych rozpoznawanej sprawy oczywistym jest, iż swoboda umów gwarantowana przepisem art. 353¹ kc nie uprawnia stron do zawierania umów sprzecznych z ustawą, jak również naruszających zasady współżycia społecznego.

Przedstawionej oceny nie zmienia także podnoszona przez M. B. okoliczność, iż z zainteresowaną (...) S.A.łączył ją dodatkowy stosunek umowny, skorelowany ze sporną umową o świadczenie usług, albowiem wyznaczony treścią zaskarżonej decyzji przedmiot niniejszej sprawy, wykluczał możliwość badania jakichkolwiek innych - poza kwestionowaną przez organ rentowy - umową zlecenia. Zwłaszcza, iż o ile poza przewidzianym w tej umowie wynagrodzeniem za jej wykonywanie, skarżącej faktycznie przysługiwało dalsze wynagrodzenie, również w naturze, to tym bardziej umowę tę w tym zakresie uznać należy za pozorną, zaś zgodnie z art. 83 § 1 kc umowa zawarta dla pozorów jest umową nieważną.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Apelacyjny uznając apelację odwołującej za bezzasadną, na mocy art. 385 kpc orzekł o jej oddaleniu.

/-/SSA M.Procek/-/SSA A.Grymel/-/SSA L.Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JM